

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että ehdotukset ovat pääsääntöisesti kannatettavia, erityisesti 4 a §:n mukainen säätäminen kohdentaen pykälän sisältö sijoitetun lapsen oikeuksiin sekä 4 b §:n mukainen uusi pykälä lasta vahingoittavan aineen tai esineen poisottamisesta kasvatuksellisenä rajaamisena. Esitetyissä muutoksissa on kuitenkin vielä useita epätarkkuuksia, jotka koskevat lasten perus- ja ihmisoikeuksia, ja joista säätäminen esitetyin sanamuodoin saattaisi lisätä viranomistoimijoiden tai kasvatushenkilöstön sekä perhehoitajien virheellistä menettelyä kasvatuksellisia rajoja tai rajoitustoimenpiteitä asetettaessa.

Esitetyssä säännöksessä 4 a § todetaan, että lapsen fyysiseen koskemattomuuteen voidaan puuttua, mikäli se on välttämätöntä. Käsitteen ”välttämätöntä” käyttäminen lainsäädännössä ei ole yksiselitteistä. On arvioitava osana säätämistä, kuka välttämättömyyden arvioi ja miten välttämättömyyttä arvioidaan. Asian tarkemman sääntelyn katsotaan ehkäisevän virheellistä soveltamista. Asiasta säädettäessä merkityksellistä on, että ehdotetussa pykälässä todetaan, ettei hoito, kasvatus, valvonta ja huolenpito eivät saa olla lasta alistavia tai muulla tavoin hänen ihmisarvoaan loukkaavia. Esityksen mukaan sosiaalityöntekijälle asetetaan erityinen vastuu keskusteluun asiakassuunnitelmaan menettelytavoista ja kasvatuseriaatteista sekä säännöistä ja käytännöistä, joiden avulla sijaishuoltoa toteutetaan. Tämä keskustelu on sinällään kannatettava lisäys.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että esitys voi parantaa ja selkeyttää perhehoitajien mahdollisuuksia rajata kasvatuksellisesti lasta ja vähentää todennäköisesti sijaishuollon muutospäätöksiä laitoshuoltoon. Oikeus perhehoitoon sijoitettujen lasten kiinnipitämiseen voi mahdollistaa vaikeammin oireilevien lasten sijaishuollon perhehoidossa ja tarjoaa siten mahdollisuuden pysyviin aikuissuhteisiin. Muutos on kuitenkin huomioitava perhehoitajien ennakovalmennuksessa sekä koulutuksissa. Olisi tärkeää säätää esityksessä esitettyä yksityiskohtaisemmin ja erilaisin esimerkein niistä tilanteista, minkälainen toiminta on mahdollista tällaisen pakottavan, välttämättömän ja perhehoitajia velvoittavan sääntelyn osalta. Toisaalta

esityksessäkin toisaalla todetaan, ettei rajanvetoa kasvatuksellisten ja rajoitustoimenpiteiden välillä ole mahdollista säätää ehdottoman tarkkarajaisesti. Epämääräiseksi jäävä kuvaus esityksessä voi lisätä riskiä ylilyönneille tai lasta vahingoittavalle toiminnalle. Perhehoitajien kouluttaminen myös lisää merkittävästi hyvinvointialueen kustannuksia, mikä pitäisi huomioida rahoituksessa.

4 b § Esitetty uusi muutospykälä nähdään sinällään merkittävänä lisäyksenä lainsäädäntöön, jotta lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitettuja lapsia pystytään suojelemaan esimerkiksi päihteidenkäytöltä nykyistä lainsäädäntöä paremmin. Avoimeksi esityksessä uudessa säädöksessä jää muutoksen suhde avohuollon sijoitukseen.

Esityksestä aineiden ja esineiden kasvatuksellisena rajaamisena poisottaminen säädetään pakolliseksi myös perhehoitajille ja pitää sisällään samoja säätämiseen vaikuttavia elementtejä, kuin 4 a §:ssä todetut. On arvioitava, miten perhehoitajan tulee toimia tilanteissa, joissa perhehoitaja ottaa lapselta pois aineita tai esineitä, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai sijaishuoltopaikan yleistä järjestystä tai omaisuutta. On perusteltava, mikä on ”perusteltu syy epäillä” että aineita tai esineitä käytettäisiin lapsen omaa tai muiden turvallisuutta vaarantaen. Tätä arvioidaan tarpeelliseksi edelleen täsmentää huolimatta hallituksen esityksen s. 86 kuvauksesta ”Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että kasvatuksellisena rajaamisena tapahtuneesta aineiden ja esineiden poisottamisesta on viivytyksettä ilmoitettava 13 b §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Poisottamisella ei tässä yhteydessä tarkoitettaisi esimerkiksi tilanteita, joissa lapsen mobiililaitte säilytetään sovitusti sijaishuoltopaikan toimistossa tai muussa yhteisesti sovitussa paikassa lapsen yöunien turvaamiseksi. Poisottaminen tarkoittaisi ajalliselta kestoltaan tai tavanomaisista arkisista käytännöistä poikkeavia tilanteita.”

Lisäksi Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa haastavaksi sen, kuinka osoitetaan lapsen rahavarojen, maksuvälineiden ja muiden hyödykkeiden käytön henkilöön, terveyteen, turvallisuuteen ja sijaishuoltopaikan yleiseen järjestykseen ja omaisuuteen kohdistuva vaara. Esimerkiksi avoimeksi jää, mikä osuus rahavaroista voitaisiin näissä tapauksissa ottaa pois. Tarkennuksia esityksessä vaatii mm. se, rajoittaako puhelimen pois ottaminen lapsen yhteydenpitoa, mikäli puhelinta käytetään pääasiassa vain esimerkiksi sovellusten ja internetin käyttöön. Samoin tulisi voida arvioida esimerkiksi, kuinka pitkäksi aikaa älylaitteen voi ottaa lapselta kasvatuksellisena käytäntönä pois ilman rajoituspäätöstä, miten lapsen ikätasoa ja kehitystä arvioidaan sekä kuinka rajoitukset käytännössä toteutetaan, esimerkiksi avohuollon sijoituksen aikana.

4 c § Säännösmuutoksessa päätöksenteko ja tiedoksianto aineiden ja esineiden poisottamisesta perhehoidossa on säädetty vain lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Tämä haastaisi ja hankaloittaisi palvelun järjestämistä. Tärkeää olisi säännellä oikeus tiedonsaannista myös muulle lapsen asioihin perehtyneelle lastensuojelun työntekijälle ja päätöksenteko pitäisi määritellä myös muulle sosiaalityöntekijälle, esimerkiksi päivistävälle sosiaalityöntekijälle tai lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työparille/johtavalle sosiaalityöntekijälle tai jättää säännöksestä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä pois.

Säännösmuutoksen katsotaan vaikuttavan aiempaan asiasta säätämiseen tulkinnanvaraisuutta poistamalla haitallisten alkoholi- ja tupakkatuotteiden osalta. Tähän asti osalla sijoitetuista lapsista on voinut olla käsitys, että ko. tuotteita ei voida lastensuojelulaitoksessa ottaa pois. Lakimuutos poistaisi tulkinnanvaraisuuden ja sitä myöten pitkässä juoksussa vähentäisi tupakka- ja alkoholituotteiden päätymistä lastensuojelulaitoksiin.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että esitetyssä muutoksessa tulee myös tarkasteltavaksi päätöksenteko ja lapsen oikeus yhteydenpitoon suhteessa lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Myös laitoshoidon osalta tulee edelleen selkeyttää kasvatuskäytäntöjä esim. älylaitteita ja liikkumisvapautta koskien suhteessa rajoittamispäätöksiin.

Esitetyt lakimuutokset lisäävät lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviä, minkä vuoksi on tarpeen tarkastella tässä laissa säätämisen suhdetta muihin lainsäädäntövalmisteluihin ja varmistaa, ettei lastensuojelun työntekijäkohtaista asiakasmitoitusta nosteta.

Avoimeksi päätöksenteon osalta jää, miten toimitaan tilanteissa, joissa avohuoltoon sijoitetuilta lapselta täytyisi ottaa kasvatuksellisesti rajaten pois aineita tai esineitä. On arvioitava myös lainsäädännöllisesti, mitä tapahtuu, mikäli nuori kieltäytyy niistä luovuttamasta. Tällöin esityksen mukaan oltaisiin tilanteessa, jossa voitaisiin tulkita, että lainsäädäntö voi oikeuttaa kohdistamaan voimakeinoja myös avohuollollisesti sijoitettuun lapseen.

Ehdotetuista säännösmuutoksista ja -lisäyksistä tulisi ilmetä selvemmin, ettei kasvatuksellinen rajaaminen koske avohuollon tukitoimena sijoitettuja lapsia aineiden ja esineiden poisottamisen osalta. Tai toisena vaihtoehtona avohuollon sijoituksen käyttö tulisi yksiselitteisesti estää tilanteessa, jossa nuori vastustaa kasvatuksellista rajaamista.

Edellä kuvatut seikat huomioiden Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että asiassa tulisi säätää siitä, voidaanko aineiden tai esineiden poisottamisessa ylipäänsä käyttää voimakeinoja kodin ulkopuolelle sijoitun lapsen kohdalla. Sääntelyn selkeyttämiseksi pitäisi tarkentaa, että koskeeko myös avohuollon sijoitusta.

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

Hyvinvointialue arvioi, että ehdotus voi selkeyttää osittain perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten ja kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon välistä rajaa. Toisaalta, kuten esityksessäkin on todettu, kasvatuksellisten käytäntöjen ja rajoitustoimenpiteiden lisäsääntely ei välttämättä selkeytä tilannetta.

4 a § arvioidaan sinällään tarpeelliseksi lakitekstimuutokseksi, joka korostaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen ikätasojen sekä kasvun ja kehityksen kannalta olennaisien rajojen asettamista nykyolinsäädäntöä enemmän. Muutoksen voidaan osittain arvioida vaikuttavan sijaishuoltoon sijoitettujen lasten ja työntekijöiden perusturvallisuuden tunteen lisääntymisenä sekä pitkäkestoisesti väkivalta- sekä päihdeoireilun vähenemisenä. Esitettyä muutosta tulisi kuitenkin tarkentaa monin eri tavoin ja syistä, myös perusoikeuksien näkökulmasta, ennen kuin näin voi tapahtua.

On todettava, että esitetyssä muutoksessa avoimeksi jää kasvatuksellisen rajan asettamisen, lapsen ilmaiseman erimielisyyden ja päätöksenteon yhteys toisiinsa. Kasvatuskäytäntöjen yksiselitteinen määrittely on haastavaa niin perhe- kuin laitoshoidossakin. Käytännössä kasvatusta sisältyy rajojen asettamista tosiasiallisena toimintana jatkuvasti sijaishuoltopaikan arjessa. On haasteellista säätää lakiin siitä, että lapselle voidaan asettaa rajoja, vaikka lapsi olisi rajoista eri mieltä. Säättäminen edellyttäisi kuvausta siitä, miten käytännössä edetään, mikäli lapsi esimerkiksi kieltäytyy menemästä nukkumaan tai ei halua pestä hampaita. Eli tulisi arvioida, missä kohtaa kasvatuksellinen ohjaaminen muuttuu rajaamiseksi ja missä kohtaa rajaamiseksi, joka vaatii lainsäädännön mukaisen rajoituspäätöksen. Kokonaisuutta tulisi tarkastella myös suhteessa eri sijaishuollon muotoihin ja niistä syntyviin vastuisiin.

Lastensuojelulaissa on edetty koko ajan yksityiskohtaisempaan sääntelyyn sen sijaan, että lastensuojelulakia olisi lähdetty uudistamaan kokonaisuutena. Nyt vaiheistettu lastensuojelulain uudistaminen saattaa vaikuttaa edelleen liian pieniin yksityiskohtiin ilman vaikutusten arviointia kokonaisuuteen, ja mahdollistaa voimaan tullessaan näin ollen myös monimutkaisemman soveltamisen ja tulkinnan. Erityisen epätoivottavana pidämme tässä tilanteessa kuitenkin esityksen sivulla 73 esitettyä vaihtoehtoista mallia, jossa lakiin pyritäisiin listaamaan kaikki sallitut kasvatuskäytännöt.

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisuondeista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiksiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Keski-Suomen hyvinvointialue ei arvioi viittauksella olevan itsessään vaikutuksia ns. hybridiksiyksikköjen perustamiseksi. Mikäli vaikutuksia toivotaan, tulisi järjestämisvastuusta säätää tarkemmin. Sekä terveydenhuollon, että sosiaalihuollon lainsäädäntöön tulisi määritellä tarkemmin ns. hybridiksiyksikön toiminnan tarkoitus, sisältö, henkilöstöä koskevat vaatimukset ja tavoitteet niin lastensuojelun kuin esimerkiksi psykiatrian, päihdehoidon tai neurologian osalta. Säättämisen osana tulisi määritellä palvelun sijainti osana palvelujärjestelmää. Olisiko kyseessä sosiaalipalvelu, terveyspalvelu vai sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen palvelu. Hyvinvointialue katsoo, että palvelua voitaisiin tarjota sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisenä palveluna, mutta valvontaviranomaisten ohjaus ja kansalliset linjaukset ovat haastaneet toiminnan tosiasiallisen käynnistämistä. Tosiasialliseen yhteiseen palveluun ei ole päästy mm. eri palveluissa käytettävissä olevien rajoitustoimenpiteiden ja toimintakäytäntöjen osalta. Hyvinvointialueella haasteena nähdään edelleen lastensuojeluun ohjautuvien asiakkaiden vahva tarve ja tarpeeseen vastaamattomuus erityisesti psykiatristen palveluiden osalta. On pulmallista, että lastensuojeluun ohjautuu vakavista mielenterveyden häiriöistä kärsiviä nuoria (esim. syömishäiriöt, itsetuhoisuus),

jotka ohjataan lastensuojelulaitoksiin psykiatrisen osastohoidon tai avohoidon riittämättömyyden vuoksi.

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa ehdotetun uuden säädöksen kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta synnyttävän vaikutelman siitä, että uudella palvelulla vastattaisiin pääsääntöisesti lasten rikoksilla oireiluun ja vakaviin käytöshäiriöihin. Esitys pitää sisällään elementtejä ”lapsen vankeinhoidosta” ja mm. vartijoiden käytöstä osana henkilöstörakennetta. Säädöksen voimaantullessa tulisi säätää tarkemmin kuntouttavan suljetun laitospalvelun henkilöstörakenteesta ja toiminnan tavoitteista. Lähtökohtaisesti erityisen vaativaa kuntouttavaa laitospalvelua varmasti tarvitaan, ja se olisi mahdollista myös määritellä yhteistyöalueiden järjestämisvastuulla olevaksi palveluksi. Se, onko palvelu enää lastensuojelupalvelua vai osin myös rikosseuraamuslaitoksen alaista palvelua, tulisi selvittää.

Lisäksi hyvinvointialue toteaa, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelua on hankala erottaa erityisestä huolenpidosta muutoin, kuin sen keston perusteella. Käytännössä uusi säädös vaatisi tarkempaa tarkastelua sen kuulumisesta lastensuojelun palvelutehtävän alaiseksi palveluksi. Toisaalta kuntouttavan suljetun laitospalvelun sisältö voisi hyvinkin olla määriteltävissä ns. hybridisyksiköksi.

Hallituksen esityksessä 49 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan seuraavaa. ”Lapsen väkivaltakäyttäytymisen taustasyiden huolellinen arviointi on vaikuttavan tuen lähtökohta. Vakavaan antisosiaaliseen kehityspolkuun liittyvän väkivaltarikollisuuden sekä vakaviin psykiatriin häiriöihin liittyvän väkivaltaisen käyttäytymisen erottaminen tavalliseen nuoruusiän kehitykseen liittyvästä käytösoireilusta on keskeistä. Palvelu olisi tarkoitettu lapsille, joilla on väkivaltakäyttäytymistä, mutta ei esimerkiksi psykiatrisen sairaalahoidon tarvetta. Lastensuojelussa voidaan vastata lapsen normatiiviseen käytösoireiluun esimerkiksi moniammatillisen yhteistyön keinoin, mutta vakavaan psykiatriseen sairauteen liittyvän oireilun hoitaminen kuuluu terveydenhuollon vastuulle.” (s. 89)

Hallituksen esityksessä 49 b §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan kuitenkin seuraavasti. ”Vaikka väkivaltainen käytös ei ole sairaus, merkittävällä osalla sekä rikosseuraamusten piirissä että lastensuojelulaitoksissa olevista väkivaltarikoksiin syyllistyneistä lapsista on jokin mielenterveyden häiriö. Mielenterveyden häiriöistä korostuvat päihteiden käyttö, mielialahäiriöt, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD) sekä erilaiset oppimishäiriöt. Mielenterveyden häiriöiden hoito vaikuttaa myönteisesti myös väkivaltaiseen käytökseen. Toisinaan väkivaltainen käytös on liitoksissa vakaviin mielenterveyden sairauksiin, kuten alkavaan skitsofreniaan. Palveluun sijoitettavan lapsen mielenterveyden selvittäminen ja mielenterveyden häiriöiden hoitaminen olisivat keskeisiä palvelun kuntouttavuuden kannalta.” (s. 91)

Edellä esitetystä muotoilusta jää osin ristiriitaiseksi ja epäselväksi, miten mielenterveyden häiriöistä johtuvaa väkivaltaisuutta on arvioitu hoidettavan. Esitetty säännös voi lisätä riskiä, että entistä

harvempi mieltenterveyden häiriön vuoksi väkivaltaisesti käyttäytyvä nuori pääsee psykiatrisen hoitoon ja tulee sen sijaan ohjatuksi lastensuojelulaitokseen.

Hyvinvointialue toteaa, että 49 c §:ssä säänneltäisiin päätöksenteosta. Sen mukaan suljetussa laitospalvelussa olevan nuoren osalta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olisi pyydettävä asiantuntijalausuntoa huostaanoton valmistelua varten. Huostaanoton valmistelu on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä, mutta hän tekee sen yhdessä joko toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelua tunnevan työntekijän kanssa. Asiantuntijalausunnon pyytämistä ei ole tarpeen määritellä erityisesti lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, vaan lausunnon voi nähdäksemme pyytää myös huostaanoton valmisteluun osallistuva, lapsen tilanteen tunteva muu työntekijä tai johtava sosiaalityöntekijä.

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyttä?

On hyvä, että henkilöstöstä säädetään siten, että sen on oltava moniammatillista. Esityksessä jää kuitenkin avoimeksi moniammatillisuuden riittävyys, kuten mikä on riittävä määrä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Samoin avoimeksi jää, mikä turvallisuushenkilöstön rooli ja merkitys yksikön toiminnassa lopulta on suhteessa lapselle järjestettävään palveluun usein pitkäkestoisessa sijaishuollossa.

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

Hyvinvointialue arvioi, että asiakassuunnitelman tarkastaminen neljän kuukauden välein riittää hyvin rajoittamisen tarpeellisuuden arviointiin ja sisällön ja laajuuden tarkastamiseen pitkäaikaisen sijaishuollon osalta, mutta esimerkiksi kriisi- ja vastaanottoyksiköissä tarkasteluväli on jo nykyisellään luonnostaan tiheämpi. Neljän kuukauden tarkasteluväli kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa vaikuttaa asiakkaan oikeusturvan näkökulmasta liian pitkältä.

Hallituksen esityksessä 49 c §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan seuraavaa. ”Suljetun palvelun yhteydessä toimivilla asiantuntijoilla olisi ajankohtaista ja konkreettista tietoa lapsen tilanteesta, koska lapsi olisi sijoitettuna suljettuun laitospalveluun. Tähän tietoon perustuen heidän tulisi esittää arvion lapsen sijoituksen edellytysten täyttymisestä 49 a §:n edellyttämällä tavalla.” (s. 93). Hyvinvointialue toteaa vielä avoimeksi jäävän moniammatillisen arvion suhde lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä johtavan viranhaltijan arvioon. Todetaan, että päätöksentekoprosessista ja siihen liittyvästä vallankäytöstä on muotoiltava riittävän selkeää, sekä varmistua siitä, etteivät päätöksenteko- ja toimeenpanoprosessit sekoitu toisiinsa. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti siihen, miten lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tosiasialliset edellytykset tehdä lapsikohtaista sijaishuollon valvontaa toteutuvat. On tarpeen varmistua selkeästä prosessista ja toimintatapojen läpinäkyvyydestä erityisesti niissä tilanteissa, joissa laitoksen moniammatillisen työryhmän ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän näkemyksissä lapsen perusoikeuksien toteutumisesta syntyy eroja.

On lisäksi syytä arvioida, toteutuuko suljetussa laitospalvelussa käytettävien rajoitustoimenpiteiden arviointi riittävällä tavalla, mikäli arviointia tekee yksikön oma moniammatillinen työryhmä ja ainoa ulkopuolinen arvioitsija on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

Hyvinvointialue arvioi, että kyseessä vaikuttaa olevan huomattavasti erityisen huolenpidon jaksoa järeämpi lastensuojelutoimi esimerkiksi sen mahdollisen pitkäkestoisuutensa vuoksi. Tällä lakimuotoilulla vaikuttaa siltä, että kuntouttava suljettu laitospalvelu tulisi kysymykseen niiden asiakkaiden kohdalla, joiden tilanteeseen ei ole saatu muutosta useammallakaan erityisen huolenpidon jaksolla, tai jotka ovat esimerkiksi liian väkivaltaisia ja arvaamattomia erityisen huolenpidon turvalliseen toteuttamiseen.

Erityisen huolenpidon irrottaminen rajoitustoimenpiteistä on perusteltu ratkaisu ja korostaa jakson hoidollista ja kuntouttavaa luonnetta. Ehdotetussa LsL 60 a § 1 momentin (s. 98) perusteluissa esitetään, että ”lapsen vakava rikos- ja päihdekierteen katkaiseminen” ei olisi enää jatkossa nimenomaisesti mainittuna erityisen huolenpidon jakson syynä. Perusteluissa esitetään, että tällaisessa tilanteessa sosiaalityöntekijän tulisi arvioida suljetun laitospalvelun tarvetta. On syytä huomioida, että nyt valmisteilla olevassa sääntelyssä esitetty suljettu laitospalvelu on volyymiltaan hyvin rajallinen ja pystyy siten vastaamaan marginaalisen asiakaskunnan tarpeisiin.

Kun erityisen huolenpidon kestoa ollaan pidentämässä, on varauduttava siihen, että eho-jaksoilla vastataan jatkossa yhä vaikeammin oirehtivien lasten tilanteisiin. Hyvinvointialue pitää perusteltuna mahdollisuutta nykyistä pidempikestoiseen ja esitettyyn eho-jaksoon ja on tärkeää, että sitä koskevaa sääntelyä täsmennetään. Maksimipituinen eho-jakso on hyvin voimakas puuttuminen lapsen perusoikeuksiin, mikä puoltaa tarkkarajaista sääntelyä.

Erityisen huolenpidon jakson esittelytekstissä kuvataan, että jaksoa on syytä pidentää sen vuoksi, että jaksolla kuntoutetaan vakavasti itsetuhoisia nuoria. Säädöstä tehtäessä olisi syytä huomioida, että itsetuhoiset nuoret päätyvät usein erityisen huolenpidon jaksolle, koska he odottavat Eva/Neva-paikkaa tai heille ei ole järjestynyt riittävää psykiatrista hoitoa. Tämä ei ole ollut alun perin säädöksen tarkoitus, vaan nimenomaisesti lääkärin arvion on tullut turvata sitä, ettei erityiseen huolenpitoon päädy psykiatrista hoitoa tarvitsevia lapsia. Itsetuhoisesti käyttäytyvän nuoren kuntoutumisesta eho-jakson aikana ei ole näyttöä (<https://itla.fi/wp-content/uploads/2024/01/Navigaattori-2023-3-Selvitys-valtion-koulukotien-EHO-osastoille-sijoitettujen-nuorten-nykytilanteesta.pdf>).

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

Hyvinvointialue toivoo edelleen tarkentavaa sääntelyä lapsen pysyvän sijaishuoltopaikan merkityksestä erityisen huolenpidon aikana. Erityisen huolenpidon jakso on päätettävä välittömästi, kun sitä ei enää ole välttämätöntä jatkaa tai se osoittautuu tehottomaksi. Tämä asettaa hyvinvointialueille haasteellisia tilanteita, mikäli lapsen aiempi sijaishuoltopaikka on irtisanottu erityisen huolenpidon aikana.

Todetaan lisäksi, että erityisen huolenpidon jaksojen pidentyminen tulee luomaan tarpeen uusien erityistä huolenpitoa toteuttavien yksiköiden perustamiselle, koska nykyisessä tilanteessakaan kaikille tarvitseville ei erityisen huolenpidon jaksoa pystytä järjestämään.

Suljetun laitospalvelun säätäminen julkisen sektorin viranomaistehtäväksi on perusteltua palveluun liittyvän merkittävä perusoikeuksiin puuttumisen takia. Suljetun yksikön toiminnan ulkopuolinen riittävä valvonta suhteessa perusoikeuksien toteutumiseen on epäselvää. On tarpeen edelleen arvioida, ovatko nykyiset sijaishuollon valvontamekanismit riittäviä turvaamaan riippumattoman ulkopuolisen valvonnan, kun kyse on täysin uudenaikaisesta ja aiempaa vahvemmasta vakavasta lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin puuttumisesta varsin pitkäkestoisesti. Hallituksen esityksen sivulla 65 todetaan seuraavasti. ”Sijoituksen perusteiden tunnistamiseen sosiaalityöntekijä saa apua suljetun laitoksen yhteydessä toimivilta asiantuntijoilta.” Hyvinvointialue toteaa, että huomiota tulee kiinnittää asiantuntijoiden riippumattomuuteen.

LsL 60 b § 3 momenttiin esitettyä muutosta psykologisen arvion pois jättämisestä erityisen huolenpidon moniammatillisesta arviosta hyvinvointialue pitää heikennyksenä nykytilaan ja lapsen edun arviointiin. Perusteena on esitetty vaikeus saada psykologin lausuntoja, eikä tämä ole riittävä peruste muutokselle vaan pikemminkin ei-toivotun nykytilan hyväksymistä oikeussääntelyn tasolla. Erityisen huolenpidon jakson päätöksentekotoimivallan (LsL 60 b § 3 mom) pysyttämistä nykyisellään on tärkeää. Toimivallan sääntely varmistaa hyvin lapsen oikeusturvaa ja on läpinäkyvää.

LsL 60 b § 4 momentissa esitetään säänneltäväksi, että hyvinvointialue voi lapsen erityisen huolenpidon jakson aikana irtisanoa lapsen pitkäaikaisen sijaishuoltopaikan, ellei se olisi vastoin lapsen etua. Ehdotettu uusi pykälä voi toteutuessaan olla lapsen edun vastainen eikä tällaista suoraan yksinomaan välittömään kustannussäästöön pyrkivää oikeussääntelyä tulisi edistää. Jo tällä hetkellä erityisen huolenpidon jaksoille sijoitetaan lapsia, joilla on hyvin rikkonainen tausta ja sijoitushistoria, sekä lukuisia sijaishuoltopaikan muutoksia taustallaan. Aiotulla uudistuksella voidaan aiheuttaa lapselle uusi hylkäämisen kokemus. Myös ehon hyödyt jäävät ohuiksi eikä tavoiteltu muutos todennäköisesti siirry lapsen mukana uuteen sijoituspaikkaan, koska lapsen aiemmat tutut aikuissuhteet, koulu- ja perhepaikka sekä monet vertaissuhteet katkaistaan.

Ehdotettu mahdollisuus tarjota lapselle eho-hoitoa tutussa sijaishuoltopaikassa ei myöskään ole yksinkertainen tai aina mahdollinen toteuttaa. Ehon järjestäminen vaatii merkittävän lisäyksen henkilöstöön sekä ehon kannalta tarkoituksenmukaiset tilat ja henkilöstön lisäkoulutusta. Läheskään

kaikki erityistä huolenpitoa tarvitsevat lapset eivät tule eholle vaativaa sijaishuoltoa tuottavasta laitoksesta, vaan moni tulee erityistason laitoksesta ja pystyy sinne myös jakson jälkeen palaamaan. Edellä kuvatut suunnitellut muutokset eivät turvaa lapsen oikeutta pysyvyyteen eivätkä ole kaikilta osin edes mahdollisia toteutettavaksi. Myös esityksen arvioituihin kustannusvaikutuksiin sisältyy merkittävää epävarmuutta.

Esityksessä erityisen huolenpidon päätöksen valmistelu on säädetty lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Hyvinvointialue katsoo, että valmistelutyö pitäisi laajentaa koskemaan myös muuta lapsen tilanteen tuntevaa sosiaalityöntekijää tai johtavaa sosiaalityöntekijää.

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

Nykyisellään yhteydenpidon rajoittaminen koskee yhtä henkilöä. Uudessa esityksessä päätökseen voidaan kirjata myös ne henkilöt, joita se ei koske, esim. vanhemmat/ huoltajat.

Esityksessä selkiytetään myös yhteydenpidon rajoittamisen aikarajoja. Muutos on nykytarpeita vastaava.

Ehdotetun säännöksen avulla voidaan turvata lapsen erityistä suojelua nykyistä tehokkaammin. Yhteydenpidon rajoittaminen henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään, on tarpeellinen lisäys, koska sillä voidaan perustella yhteydenpidon rajoitusta älylaitteen tuella tapahtuvan huumausaineiden ostamisen ja myymisen estämiseksi.

Luku 11, LsL 61–63 §:t ja LsL 62 § 3 mom. esitetty mahdollisuus rajoittaa lapsen yhteydenpitoa henkilöihin, joita ei kyetä tunnistamaan, on perusteltu. On kuitenkin tärkeä varmistaa, ettei tällainen yhteydenpidon rajoittaminen rajoita lapsen oikeutta yhteydenpitoon suhteettoman paljon, vaan yhteydenpito läheisiin turvataan riittävästi. Mielivaltaisen rajoittamisen välttämiseksi on tarpeen, että päätöksessä riittävästi yksilöidään lapsen yhteydenpitoa turvaavat toimet ja muodot.

Päätöksenteossa valmisteluvastuu määritellään lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Tosiasiallisesti tämä voi johtaa haasteisiin ko. sosiaalityöntekijän poissaolojen aikana. Keski-Suomen hyvinvointialue esittää valmisteluvastuun laajentamista myös muulle lapsen asian tuntevalle sosiaalityöntekijälle.

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

Muutos kameravalvonnan laajentamisessa on nykytarpeita vastaava.

Kameravalvontaa saadaan laittaa esityksen mukaan myös yleisiin tiloihin. Tämä voi lisätä myös asiakasnuorten turvallisuuden tunnetta. Erityisesti kriisi- ja arviointiyksiköissä arvioidaan

kameravalvonnan lisäämisen tuovan turvallisuutta asiakkaille ja työntekijöille, koska asiakkuudet vaihtuvat ja muutokset tapahtuvat akuuteissa tilanteissa.

LsL 64 § kuvaa teknistä valvontaa lastensuojelulaitoksessa. Pykälämuutoksen perusteluissa viitataan valmisteilla olevaan sosiaalihuoltolain 48 § muutokseen, jonka tavoitteena on hyödyntää teknologiaa sosiaalihuollon palveluissa ja esimerkiksi mahdollistaa henkilöstömitoituksen lasku ikääntyneiden palveluissa.

Keski-Suomen hyvinvointialue pitää pykälän perustelua lapsen oikeuksien ja lastensuojelulain hengen vastaisena. Kun lastensuojelulain mukaisista rajoitustoimenpiteistä säädettäessä toistuvasti todetaan, ettei rajoituksilla voi korvata henkilöstön läsnäoloa laitoksessa, on erikoista, että teknistä valvontaa perustellaan edellä kuvatulla tavalla. Hyvinvointialue pitää tätä huolestuttavana kehityssuuntana. Hyvinvointialue pitää tarpeellisena säätää lastensuojelulain teknisestä valvonnasta riittävän tarkkarajaisesti ja oikeasuuntaisesti yleistä turvallisuutta vahvistaen. Teknisen valvonnan menetelmät tulisi kuvata yksityiskohtaisesti. Samoin se kenellä on niistä toimivalta päättää.

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

Säännösehdotuksen 65 §:ssä esitettyyn aineiden ja esineiden poisottamiseen lastensuojelulaitoksessa on lisätty mahdollisuus voimankäyttöön pois ottamisen toteuttamisessa. Hyvinvointialueella tunnistetaan tilanteita, joissa mahdollisuus aineen tai esineen poisottamiseen lapsen vastustuksesta huolimatta olisi hänen oman tai esimerkiksi muiden laitokseen sijoitettujen lasten turvallisuuden takaamiseksi tarpeen. Hyvinvointialue katsoo, että ehdotetun säädöksen avulla tältä osin voidaan turvata lapsen erityistä suojelua nykyistä tehokkaammin, mutta säädöksessä erityisesti välttämättömään voimankäyttöön tulee suhtautua erityisin edellytyksin ja varauksin. Mikäli säädös astuisi voimaan, tarvittaisiin ehdottomasti lisäkoulutusta henkilöstölle. Henkilöstöllä olisi iso vastuu siitä, että voimankäytössä ei tule ylilyöntejä. Säädös myös voimaantullessaan laajentaisi huomattavasti voimankäyttöön oikeutettujen viranomaisten ja toimijoiden määrää.

66 § Henkilöntarkastus

Hyvinvointialue toteaa, että merkityksellistä olisi mahdollisuus jatkossa metallinilmaisimen käyttöön sekä säädöksen yhteydessä mainittujen tupakkatuotteiden pois ottamiseen.

66 a § Henkilönkatsastus

Hyvinvointialue arvioi, ettei säädösmuutos muuta nykykäytäntöjä.

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Olennaista on, että lakimuutoksen perusteella lapsen huoneen saa tarkastaa lapsen ollessa luvatta pois laitoksesta myös epäiltyjen tupakkatuotteiden osalta.

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

Säännöksen tarkennusta lyhytaikaiseen, viimesijaiseen ja välttämättömään kiinnipitämiseen pidetään tärkeänä, kuten myös selvityksen antamisen tarkentamista lapsen asioista vastaavalle

sosiaalityöntekijälle. Hyvinvointialue pitää tärkeänä sitä, että pykälämuutoksen taustana on tutkimukseen perustuva ymmärrys kaltoinkohdeltujen lasten kokemasta traumasta.

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

Esitetty uusi pykälämuutos katsotaan tarpeelliseksi muutokseksi lakiin. Käytettävissä olevista välttämättömistä voimakeinoista olisi säänneltävä tarkemmin.

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Esitettyä pykälämuutos katsotaan tarpeelliseksi monilta osin. On tärkeää, että sosiaalihuollon viranomaiset voivat pyytää hätäkeskuslaitokselta sijaintitietojen paikannusta. Tämän arvioidaan vahvistavan lapsen etsintää. Hätäpaikannusmahdollisuuden laajentaminen ja laitosten oikeus tehdä virka-apupyynnöjä on perusteltu. Kyse on kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevasta lapsiryhmästä.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että lakiehdotus pitää sisällään pitkälti poliisin toimivaltaan ja poliisille kuuluvat kiinniottamisen ja kiinniotetun kuljettamisen. Sosiaalihuollon henkilökunnalla ei ole vastaavaa koulutusta. Pahimmillaan säännösmuutokset nostavat poliisin antaman virka-avun kynnystä entisestään ja siten tosiasiallisesti vaarantavat muutoksella tavoitellut edut. On tarpeen arvioida, millaista velvoittavaa viranomaisohjausta poliisi tarvitsee, jotta esitetty riski ei toteudu ja virka-apu on sitä tarvittaessa saatavilla sijoitettujen lasten terveyden ja hengen turvaamiseksi.

69 b § Lapsen kiinniotto

Sosiaaliviranomaisten ja laitosten kiinnipitovaltuuksien lisäämisessä on riskejä. On tarpeen huolellisesti arvioida, miten aiotut muutokset vaikuttavat sijaishuollossa olevien lasten kokemaan luottamukseen heistä huolehtivia aikuisia kohtaan. On välttämätöntä kiinnittää huomiota siihen, että poliisia velvoitetaan antamaan pyydettyä virka-apua, jotta sosiaalihuollon henkilökunta ei joudu toimimaan tehtävissä, joihin poliisin henkilökunta on saanut koulutuksen ja joita tehtäviä poliisi hoitaa päivittäin. Suunnitellut muutokset saattavat aiheuttaa enemmän kielteisiä vaikutuksia, mikäli poliisi nostaa edelleen virka-avun antamisen kynnystä ja lastensuojelun henkilöstöä velvoitetaan kajoamaan nykyistä laajemmin lasten fyysiseen koskemattomuuteen sekä voimakeinojen käyttöön.

Esitetty uusi pykälä asettaa edelleen runsaasti jatkoarvioinnin tarvetta. On arvioitava kenellä jatkossa on toimivalta ja mihin saakka toimivalta lapsen kiinniotossa yltää. On myös huomioitava, että lastensuojelulaitosten henkilöstö on sidottu myös lakisääteiseen ympärivuorokautisen yksikön toimintaan.

Hyvinvointialue toteaa, että voimakeinojen käyttö on kirjoitettu säännösehdotukseen ristiriitaisesti ja epäselvästi siten, että ensinnäkin säännöksen 2 mom. mukaan lapsen olinpaikan selvittyä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus lapsen kiinniottamiseksi pitää lapsesta lyhytaikaisesti kiinni, jotta lapsi voidaan siirtää kuljetukseen käytettävään autoon tai muuhun kulkuvälineeseen.

Hallituksen esityksen mukaan kiinnipitäminen tarkoittaisi lähtökohtaisesti kevyttä fyysistä taluttamista. Tällaisessa tilanteessa ei olisi kysymys voimakäytöstä, vaan tilanne olisi luonteeltaan sellainen, että asiassa olisi yhteisymmärrys lasta etsivän työntekijän ja lapsen välillä (s. 110).

Kuitenkin saman momentin mukaan laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla olisi lapsen kiinnipitämiseksi ja lapsen autoon tai muuhun kulkuvälineeseen siirtämisen toteuttamiseksi oikeus käyttää sellaisia kiinnipitämisen ja siirtämisen toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Hallituksen esityksessä tulisi kuvata täsmällisemmin sallittu voimankäyttö ja sen lisäksi arvioida voimankäytön vaatimaa koulutusta sosiaalihuollon henkilöstölle.

Voimankäyttöoikeuksien säätäminen sosiaalihuollon ammattihenkilölle asettaisi myös täysin uusia koulutusvaatimuksia lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja päivystäville sosiaalityöntekijöille. Sosiaalityö perustuu vuorovaikutussuhteen luomiselle ja voimakeinojen käyttö sosiaalityössä vahingoittaisi vuorovaikutussuhteen tosiasiallista luomista lapsen ja sosiaalityöntekijän välille. On lisäksi arvioitava, minkälaista koulutusta voimankäyttövelvollisuus edellyttää, tai edellyttääkö se soveltuvuuskokeiden järjestämistä sosiaalityöhön, sillä voimankäytönkoulutuksen lisäksi on syytä arvioida henkilön soveltuvuutta voimankäyttöä sisältävään tehtävään. Voimankäyttöoikeuksien lisääminen sosiaalityöhön muuttaa sosiaalityötä professiona merkittävästi ei-toivottuun suuntaan ja voimankäyttöoikeuksien lisääminen sosiaalityöntekijöille voi heikentää entisestään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin onnistumista ja työntekijöiden halua suunnata työhön lastensuojeluun.

Todetaan lisäksi, että lastensuojelun työntekijöiden kiinnipito-oikeuden laajentamiseen liittyvät riskit eivät koske ainoastaan laitosalueen ulkopuolelle tapahtuvia kiinnipitoja. Kyseessä on merkittävä muutos verrattuna aiempaan sääntelyyn, ja voimankäytön sekä kontrollin elementtien vahvistumista sijaishuollossa tulee tarkastella myös luottamuksen suhteeseen perustuvan työotteen sekä korjaavan kiintymyssuhdetyön näkökulmasta.

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

Kiinniotetun kuljettaminen ajoneuvossa käsittää lukuisia työturvallisuutta vaarantavia seikkoja esimerkiksi sen, että tavattaessa rauhallisesti käyttäytyvän lapsen käyttäytyminen voi muuttua kesken kuljetuksen hyvinkin aggressiiviseksi. Aggressiivisen henkilön kuljettaminen henkilöautolla on vaaraksi paitsi kyseisessä autossa oleville, niin myös muille tienkäyttäjille. Aggressiivisen henkilön kuljettaminen turvallisesti on mahdollista vain pakettiauton takatilassa kuten poliisi tekee. Tämä vaatisi kuljettamista varten tarkoitettujen ajoneuvojen hankkimista hyvinvointialueille.

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

LsL 69 d-e §:ssä esitetty perhekodista luvattomasti poistuneen lapsen etsintää ja kiinniottoa koskeva uudistus lisää epäselvyyttä. Pykälissä säädetään perhekodeista ja viitataan perhekotivanhempiin, lisäksi säädetään perhehoitajien toimivaltuuksista. Jää epäselväksi, miksi tällainen pykäläuudistus on arvioitu tarpeelliseksi säätää juuri perhekoteihin sijoitettuja lapsia koskien, sillä muutoin oikeudellisesti perhehoidossa ja perhekodeissa (ns. ammatillinen perhehoito) sijoitettuja lapsia kohdellaan samoin. Hyvinvointialue suhtautuu varauksella pykäläuudistuksen mahdollistamaan sosiaaliviranomaiselle säädettyihin toimivaltuuksiin sekä voimankäyttöoikeuteen, joka on lähtökohtaisesti sosiaalityön arvojen ja etiikan vastaista. Perusteltuna ei voida pitää sitä, että sosiaalihuollon viranhaltijoille siirretään muille viranomaisille kuuluvia voimankäyttötehtäviä.

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisesta ja kuljettamisesta

Hyvinvointialue arvioi, että poliisin virka-apusta säätäminen yksityiskohtaisesti on merkityksellistä virka-apun saamiseen liittyvien aiempien haasteiden vuoksi. On tärkeää, että poliisi veloitetaan antamaan virka-apua ja siitä säännellään lastensuojelulaissa. Lisäksi tärkeää on, että laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä on mahdollisuus virka-apupyynnön tekemiseen. Tämä helpottaa lapsen edun mukaista toimintaa huomattavasti.

Esityksen mukaan poliisi olisi velvollinen kuljettamaan lapsen lähimpään mahdolliseen lastensuojelulaitokseen tai lapsen omaan sijaishuoltopaikkaan. Säännösesitys saattaa vaikeuttaa poliisin asianmukaisen virka-apun saamista, koska ”lähin mahdollinen lastensuojelulaitos” ei välttämättä ole lapsen edun mukainen eikä lapsen tarpeisiin vastaava, jolloin lapsi tulisi hyvin pian siirtää jälleen tästä lähimmästä lastensuojelulaitoksesta eteenpäin lapselle määritellyyn sijaishuoltopaikkaan tai hänelle soveltuvampaan sijaishuoltopaikkaan.

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

Pykälän 2 momentissa säänneltäisiin lapsen liikkumisvapauden rajoittamisesta koko suljetun laitossijoituksen ajaksi. Keski-Suomen hyvinvointialue pitää välttämättömänä arvioida edelleen tätä pykälämuotoilua kriittisesti. Näin muotoiltuna rajoitus on poikkeuksellisen voimakas puuttuminen perusoikeuksiin. On välttämätöntä, että rajoitukselle asetetaan jokin enimmäiskesto, jotta sen perusteet tulevat arvioiduiksi määräajoin ja sen lisäksi, että asiakassuunnitelmaa päivitetäisiin esitetyn tavoin 4 kk:n välein. Tällaisenaan säännös muistuttaa vapausrangaistusta, vaikka tavoitteena on lapsen turvaaminen ja kuntouttaminen kohti hyvää elämää ja vastuullista aikuisuutta. Edellä todettu koskee myös pykälän 3 momentissa säädettäväksi esitettyä lapsen hallussa olevien viestinnän mahdollistamien laitteiden ja muiden välineiden poisottamisesta koko suljetun laitospalvelun ajaksi.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

LsL 72 §:ssä esitetyt erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson ajalle ovat lähtökohtaisesti kannatettavia ja perusteltuja. Hyvinvointialue kuitenkin kiinnittää huomiota henkilönkatsastukseen. Hyvinvointialueella tunnistetaan tilanteita, joissa myös lapsi itse toivoo säännöllisiä huumeseuloja päihhteettömyytensä tueksi. Sääntelyssä olisi kuitenkin noudatettava erityistä huolellisuutta tällaisen kajoavan toimenpiteen suhteen. Kyse ei voi olla rutiininomaisesti toteutettavista henkilönkatsastuksista, vaan niiden on perustuttava aina lapsen erityisen huolenpidon jakson syihin ja tavoitteisiin ja oltava myös välttämättömiksi arvioituja. Henkilönkatsastus ei voi korvata päihdetyöskentelyä eikä sitä tule systemaattisesti toteuttaa osana eho-jaksoja.

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

-

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaaivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

Hyvinvointialue suhtautuu varauksella säännösesityksiin, jotka mahdollistavat lastensuojelun henkilöstön voimankäyttöä rajaamistilanteissa. Suuntauksen riskinä on, että se muuttaa laitosten hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtävää kontrolloivampaan suuntaan ja voi siten vaarantaa laitoksiin sijoitettujen lasten nykyiselläänkin haurasta luottamusta heistä huolta pitäviin aikuisiin. Voimankäyttö sisältää lukuisia työturvallisuuteen liittyviä riskejä kuten myös riskin siitä, että voimankäytön kohteena oleva lapsi loukkaantuu. Poliisimiehet on koulutettu kiinniottoon, kiinniotetun henkilön kuljettamiseen, henkilöntarkastuksen tekemiseen ja voimankäyttöön. Sosiaalihuollon työntekijöillä ei ole vastaavaa voimankäyttökoulutusta ja joka tapauksessa sosiaalihuollon työntekijän voimankäyttö murentaisi lapsen ja sosiaalihuollon työntekijöiden välisen luottamuksen. Edelleen viittaus uuteen LsL 4 §:ään aiheuttaa huolta siitä, että kasvatuksellisten keinojen ja lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden välinen suhde edelleen hämärtyy ja lain tulkinta muuttuu nykyistäkin monimutkaisemmaksi.

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

Esityksessä arvioidaan suljetun laitoshoidon vuorokausihinnaksi noin 1800-2000 euroa ja arvioidaan, ettei tästä synny hyvinvointialueille lisäkustannuksia, koska jo nykyisin, vaativan tason yksiköissä vaikeasti väkivallalla oireilevien nuorten vuorokausihintoihin joudutaan maksamaan lisäresurssia, tai lasta joudutaan pitämään kahden lapsen paikalla, jolloin vuorokausimaksu on kaksinkertainen. Arvio on virheellinen, koska lisäresurssi on yleensä 100–500 euroa vuorokaudessa, jolloin todellinen hinta suurimmalla osalla nuorista on n. 1000–1500 euroa. Suljetun laitoshoidon perustaminen tulee siten lisäämään hyvinvointialueen kustannuksia, mikä pitäisi huomioida rahoituksessa.

Kohta 7.3 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta: 4 §.
Määritelmät: Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohtaa muutettaisiin siten, että 1 kohdasta poistettaisiin valtion koulukodit palvelun järjestäjästä ja 2 kohtaan palvelun tuottajaksi lisättäisiin Valtion lastensuojelulaitos. Muutos on perusteltu, koska valtion koulukodit, jatkossa Valtion lastensuojelulaitos, toimii tosiasiallisesti lastensuojelupalveluiden tuottajana. Yhdymme lainsäätäjän näkemykseen ja pidämme tarpeellisena selkeyttää Valtion koulukotien asemaa nimenomaan palveluntuottajana

Paahto Marena

Keski-Suomen hyvinvointialue - vastuualuejohtaja Päivi Kalilainen,
palvelujohtaja Maria Aalto, palvelupäällikkö Piritta Huttunen,
palvelupäällikkö Minna Laurila-Paasonen, palvelupäällikkö Anne Lehtinen,
juristi Julle Lehtinen, hallintoylilääkäri Sari Kemppainen